

Efterretninger om sjællandske Kirker og Præster.

Ved **H. F. Rørdam.**

I nærværende Tidsskrift er fra Tid til anden meddelt Efterretninger om forskellige sjællandske Kirker og Præstekald, over hvilke der senere skal gives en samlet, alfabetisk ordnet Udsigt. Her fortsættes med lignende Efterretninger især for Sogne, der ikke tidligere have fundet Omtale i Kh. Saml.

Ny Hollænderby og Frederiksberg.

I Ny kh. Saml. III, 161, er meddelt, hvad vi 1864 havde til Raadighed vedrørende »Ny Hollænderby paa Ladegaardsmarken» og denne Bys kirkelige Forhold. I de siden forløbne Aar er adskilligt nyt kommet frem dels i Litteraturen¹⁾, dels ved Arkivundersøgelser, tjenende til at fuldstændiggjøre Billedet af det lille Samfund af Amagere, som under forskellige Navne (Ny ell. Vester ell. Prinsens ell. Lille Amager ell. blot Amack) førte sit Liv under samme kommunale Retsforfatning, som Hollænderne paa selve Amager den Gang besad, ledet af en Skultus ell. Schout,

¹⁾ F. J. Meier: Frederiksberg Slot (1896), Jvfr. »Den gl. Hollænderbys Rudimenter» i Dagbladet »Samfundet» for 26. Jan. 1902. »Danske Slotsmenagerier i 17. og 18. Aarh. i Berl. Tid. for 13. Dec. 1904, Tillæg. O. Nielsen, Kbhvns. Hist. og Beskriv. IV, 117, 266. 401—3. V, 176. 308. 502. O. Nielsen, Kbhvns. Diplom. (s. Registrerne under Amager (ny) og Hollænderby (ny). Præsterækken findes hos Wiberg II, 470—1.

en Skriver og 6 Scheppens, med Appel til Amtmanden¹⁾. Som oftest synes den lille Koloni at have haft trange Kaar, fremkaldte dels ved Kjøbenhavns Belejring 1658—60, under hvilken Hovedstadens nærmeste Omegn grundig blev lagt øde, dels ved det faa Aar efter (1663) skete Anlæg af »Kongens Gaard i Ny Hollænderby« (siden kaldet Prinsessernes Gaard« og endelig »Prinsens Gaard«), hvorved der efter den Tids Skik stilledes store Krav til de nærmestboende Bønder, og tilsidst ved en ødelæggende Ildebrand.

I det kgl. aabne Brev af 2. Juni 1651, hvorved Ladegaardsmarken vest for Kjøbenhavn mod en aarlig Afgift af 700 Rdl. og andre Forpligtelser blev overdragen til 20 Amagere, findes følgende: »Hvad Kirken sig belanger, som de der begjærer at have (o: faa) bygget, da ville Vi denem til deres Bygning efter Tidernes og Midlernes Beskaffenhed, eftersom Vi naadigst agter for godt, til Hjælp komme«²⁾. Dette Tilsagn var jo ikke særlig lovende. Imidlertid fik Amagerne dog en lille tarvelig Kirke opført og en Kirkegaard udlagt.

Til at begynde med knyttedes det lille Sogn til den daværende Kirke udenfor Nørreport³⁾. I Aaret 1652 synes Amagerne dog at have faaet en egen tysk Præst; men da han døde i Pestaaret 1654, bleve de midlertidigt henviste til at lade sig betjene af Præsten i Rødovre⁴⁾. Dette varede dog ikke længe, thi i November s. A. fik de atter en tysk Præst, Hr. Matthias Hildebrandt. Men faa Aar efter kom Krigen og Kjøbenhavns ovennævnte Belejring, der bragte overordentlige Trængsler over den lille Hol-

¹⁾ Kbhvns. Diplom. VII, 305—6. Ved kgl. Anordning af 29. April 1699 ophævedes denne Retsforfatning, og Beboerne i Ny Hollænderby henlagdes under Taarnby Birketing paa Gammel Amager (Kbhvns. Dipl. VII, 560).

²⁾ Kbhvns. Diplom, III, 373.

³⁾ Ny kh. Saml. 2. R. I, 376.

⁴⁾ Kh. Saml. 3. R. II, 341.

lænderby. I et Kongebrev af 4. Sept. 1659 siges, at »Bønderne i Ny Amager By nu er øde«¹⁾. Da deres Kirke havde haft samme Skjæbne, indgav de efter Krigen følgende Andragende:

Stormægtigste, højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og Konge, etc. Vi fattig Folk udi den Hollænder-By udenfor Vesterport her for Staden haver os for eders Kongl. Majt. vores allernaadigste Herre og Konge højlig at beklage, eftersom nu i sidst forgangen svenske Indfald, Gud naade desværre, vores By og Kirke er bleven ganske ruineret og forbrændt i Grund, og vi fattig Folk nu paa ny maa bygge igjen udi stor Armod og Fattigdom, mens vi ikke kan formaa at lade vores Kirke opbygge, som vores Sammelkomst skal være at høre Guds Ord; thi vi aldeles ingen visse Sted haver at samles udi, naar Gudstjeneste skal forrettes. Hvorfor, allernaadigste Herre og Konge, vi fattig Folk er paa det ydmygeligste og underdanigste for Guds Skyld begjærendes, at os maatte bevilges for Kirkedørene her udi Kjøbenhavn Bækkener at udsætte, og derudi at samle en ringe Hjælp, hvad Guds Børn og gode trohjertige Mennesker af kristelig Medynk vilde over os forbarme, til samme vor Kirkes Opbygning. Gud allermægtigste, som alle gode og Miskundheds Gjerninger belønner, vil eders Kong. Majt: derfor rigelig belønne udi de retfærdiges Opstandelse. Formoder eders Kong: Majt: gode og trohjertige Svar her paa. Hafniæ den 28. Junii 1661.

Eders Kong: Mayt: pligtskyldige og tro Undersaatte ved Nat og Dag,

*Samtlige Bønder paa Ny Amager*²⁾.

Andragendet bevilgedes ved et kgl. aabent Brev af 21. Juli 1661, og tillige tilstodes det Amagerne, at de til deres Kirkes Gjenopførelse maatte oppebære $\frac{1}{2}$ Rdl. af

¹⁾ Kbhvns. Diplom. III, 493.

²⁾ Orig. i Rigsark., Indlæg til Sjæl. Reg. XXV, Fol. 169.

enhver Kirke i Sjællands Stift, »som nogen Middel og Forraad haver«¹⁾.

Kirken blev da atter opført, lidt vest for den Plads, hvorpaa Frederiksberg Kirke nu staar. Det var en meget simpel Bygning af Træ; men om der har været en Præstebolig, fremgaar ikke af de os opbevarede Efterretninger, og er vist tvivlsomt, skjønt en Art Jordebog fra 1682 omtaler »Præstens Agre udi Ny Amag«, »Præsteengen og Præstekrogs Ager«, tilhørende Magister Peder (Møller, den daværende Præst). Sammesteds nævnes ogsaa »Skolemesters Kaalhave ved Kirkegaarden«²⁾.

Da den tidligere nævnte Hr. Matthias Hildebrandt umulig kunde leve af, hvad det lille ødelagte Sogn kunde yde, opnaaede han 7. Juli 1660 Kaldelse til tillige at være (tydsk) Andenpræst ved den daværende Kirke paa Christianshavn³⁾. Tjenesten var ordnet saaledes, at han forrettede Froprædiken og Tolvprædiken paa Christianshavn (hvor han boede) og Højmesse i Ny Hollænderby⁴⁾. Det samme var Tilfældet med de nærmest følgende Præster sammesteds; men da Præsten Mag. Søren Arctander pludselig døde 6. Jan. 1688, blev Hr. Jacob Andersen (Hummer), daværende »Sognepræst til den hollandske Menighed af den augsburgske Konfession i Kjøbenhavn«⁵⁾, 17. Jan. s. A. af Kongen beskikket »til at være tilligemed Sognepræst til Menigheden paa Ny Amager udenfor Vesterport«⁶⁾. Da

¹⁾ Ny kh. Saml. III, 220—1.

²⁾ Kbhvns. Diplom. I, 795 fl. Disso Jorder hørte vistnok til den oprindelige, i Svenskekrigen ødelagte, Præste- og Degnebolig, der ikke var gjenopført efter Krigen.

³⁾ Den i Ny kh. Saml. I, 381 (efter C. Rothe, Udsigt over Kbhvns. Kirkers Hist., S. 41) anførte Bemærkning, om at Amagerne paa Ladegaardsmarken efter 1660 søgte Kirken paa Christianshavn, er altsaa ukorrekt, da de — formodentlig 1662 — opnaaede at faa deres Kirke gjenrejt af dens Ruiner.

⁴⁾ Kbhvns. Diplom. III, 786.

⁵⁾ Denne Menighed havde sin Gudstjeneste i Holmens Kirke (Kh. Saml. 3. R. I, 229—31).

⁶⁾ Kbhvns. Diplom. VII, 207.

denne Mand imidlertid 1691 beskikkedes til Sognepræst for Hollændermenigheden i St. Magleby paa Amager, blev den residerende Kapellan ved Christianshavns Kirke, Hr. Christopher Danchel, den 30. Marts 1691 kaldet til tillige at være Præst for Ny Hollænderby Sogn, en Stilling, han beholdt, indtil han 1696 blev forfremmet til Sognepræst ved den nyopførte vor Frelzers Kirke paa Christianshavn.

Lidt tidligere havde der været et ret mærkeligt Projekt paa Bane, der, hvis det var blevet til Virkelighed, vilde have forandret de kirkelige Forhold i Ny Amager ret betydelig. Det nærmere herom fremgaar af følgende Andragende fra den bekjendte Professor theol. og Hofprædikant Masius:

Durchleuchtigster, Grozmächtigster Monarch (etc.).

Es ist Euer Königl: Mayt: auszer dem allernädigst bewust, wie die itzige Kirche auf Neu Amack ein klein und verfallenes Holzgebäude sey, so die Zeit und das Alterthum selbst in Kurtzen niederwerffen wird, und daher schier höchstnötig und zu Gottes Ehren beforderlich sein würde, wann eine andere Kirche im Dorfe selbst von Steinen aufgerichtet, und so nachgehends dies alte Gebäude könnte weggenommen werden, welches ohndem des Krohnprintzen Hoff gantz unbequem liegt, wobey auch zu wünschen wäre, dass wir einen solchen Fond ausfinden könnten, dass ein gewisser Prediger auf Amack selbst wohnhafft die Seelensorge der Gemeine führen könnte, weil es zu beklagen, dass die armen Leute, wann sie bey nächtlicher Weile mit Krankheit und Todt überfallen werden, ohne Trost und Hülfe eines Predigers hinsterben müssen. In Erwegung dessen, allernädigster König, habe ich mich allerunterthänigst erbieten wollen, zu Beforderung dieses christlichen Zwecks, in und ausserhalb Landes eine Beysteuern zu samlen, in Fall E. Königl: Mayt: dieses christliche Vorhaben, wie ich nicht zweifle, genehm halten, und mir etwa (damit ich einen Titulum solches Unternehmens vorzuschütten hätte,

und niemand frembd finde, dass ich privato nomine ein solches Werck angefangen) das Jus Patronatus selbiger Kirche allergnädigst beylegen wolten; so könnte ich sofort in Nahmen Gottes mit der Collect den Anfang hier und anderwärts machen und den Segen meines guten Vorhabens vom Himmel erwarten. Desseo alwaltigen Schutz ich E. Königl: Mayt: zu beständiger Gesundheit und allem selbst erlangten Hochsein getreulich empfehle, biss in mein Grab verbleibend (etc.).

Copenhagen, d. 4. Jan. Anno 95.

H. G. Masius. D.

Da Masius var en Mand, der stod højt ved Hoffet, fik hans Forslag, som det synes uden nogen Betænkning, allerhøjeste Approbation, som følgende kgl. aabne Brev viser:

C. V^{tus}. Gjøre alle vitterligt, at saasom for Os allerunderdanigst er bleven andraget, hvorledes Kirken i Ny Hollænderby, uden for vores Kongl: Residensstad Københavns Vesterport, skal staa paa Fald og ellers være saa meget brøstfældig, at til dens Reparation skulde snart medgaa saa stor Bekostning, som den af ny kunde opbygges for, foruden at den for de fleste af Bymændene paa et ubelejligt Sted skal være hensat; og som os elskelige Doct: Hector Gotfred Masius etc. sig allerunderdanigst haver erbudet, ej alene en ny Kirke i Steden for den gamle paa egen Bekostning at vil lade opbygge, mens endog med Tiden saa mange Midler der til lægge, at en egen Præst og Degn der paa Steden kunde underholdes, dersom Vi hannem Jus Patronatus til samme nye Kirke allernaadigst vilde forunde, da have vi samme hans kristelige Forsæt i Naade anset og derfor hermed allernaadigst bevilget, at han, førend den gamle slet nedfalder, sig samme nye Kirkebygning paa egen Bekostning maa foretage (hvortil Vi en belejlig Plads for Menigheden allernaadigst ville lade udvise), og han og hans Arvinger nyde dertil Jus Patronatus paa efterskrevne Maade og Vilkaar, at naar samme

nye Kirke er fuldfærdiget og indviet, og han eller de, der-til haver gjort et saadant Tillæg, at en Præst og Degn derpaa Steden kan underholdes, maa de efter den der nu-værendes Sognepræsts Afgang altid allerunderdanigst fore-slaa trende dygtige og skikkelige Personer til samme Præsteembede at betjene, hvoraf vi da allernaadigst en dertil ville antage og bestille, og at han og hans Arvinger, saavidt Kirkens Indkomst angaar, skal være pligtig til at lade Kirkeregnskaberne aarlig af Stiftbefalingsmanden og Biskoppen over Sjællands Stift forhøre og approbere. For-bydendes etc. Hafniæ 26 Febr. 95.

Christian.

Da dette rygtedes ude i Ny Hollænderby, kom Befolk-ningen imidlertid i stærk Bevægelse og fik indgivet føl-gende Modforestilling, der vidner om en stærk Selvstændig-hedsfølelse:

•
Stormægtigste, Allernaadigste Arvekonge og Herre!

Eders Kgl. Maj.s sal. Hr. Fader højlovligst Ihukom-melse Kong Frederik den Tredie har allern. behaget den 2 Junii 1651 til vores Forfædre og Efterkommere at forunde og overdrage Ladegaards Marken, uden Vesterport beliggende, til evindelig Ejendom for aarlig Afgift Penge — 700 Rixdlr., som og af E. K. M. allernaadigst er confirmeret d. 20 Oct: Anno 1670, hvorover vores Forfædre med stor Bekostning og Møje paa bemeldte Ladegaards Mark lod opbygge 20 Gaarde til at bo udi, samt en Kirke, hvilket altsammen nogle faa Aar derefter, da Belejringen var for København, igen blev afbrudt og ganske ruineret. Alligevel har de ej villet forlade dette Sted, men de og deres Arvinger, straks Gud gav Freden, igen begyndte med Nybygning, saa at de omsider fik Kirken og Byen i forrige Stand, og derved (efterdi de udi Krigens Tid vare ganske blevne øde og forarmede) geraadede i saadan Gæld, at hverken de eller deres Arvinger, de fleste af dem end ikke til denne Dag,

har kunnet redet sig deraf igen, og en Del har maattet forlade deres Brug og Gaarde og til fremmede afhænde. Kirken har kostet, paa de tvende Tider den er bleven opbygget, 4000 Rixdlr., som vi en stor Del af, indtil for faa Aar siden, har forrentet, og har Menigheden stedse selv holdt den vedlige, samt lønnet og underholdt Præsten, som i Begyndelsen, og indtil Kirken og Byen blev afbrudt, boede hos os. Men som han da inddrog udi København, forrettede han imidlertid Tjeneste udi Kristianshavns Kirke, og siden, efter Belejringen, baade der og hos os; hvorover det kom i Brug, at Præsten skulde betjene begge Menighederne til hans desbedre Ophold. Nu have vi fattige Folk fornummen, at Eders K. Maj.s Hof-Prædikant og Professor udi København, velædle Doctor Masius, skal have erholdt E. K. M.s allernaadigste Tilladelse, at lade nedbryde vores Kirke og paa et andet belejliger Sted igen opbygge en anden, samt allerunderdanigst at gøre Forslag, hvem ham synes at skulle være Præst der; og er os berettet, at han, til sligt at erholde, allerunderdanigst skal have for E. K. M. andraget, at vores Kirkes Brøstfældighed er saa stor, at den vilde koste næsten saa meget at reparere, som en anden af ny at opbygge. Hvad Anledning velbemeldte Hr. Doctor Masius dertil haver, kan vi fattige Folk ikke betænke, efterdi Menigheden med den Kirke, som nu er, er veltilfreds, og den er saaledes vedligeholdt, at ingen vedkommende hverken gejstlig eller verdslig Øvrighed nogensinde har kunnet besvære sig derover, samt med god Tilsyn endnu udi rum Tid, og i det mindste udi deres Livstid, som der nu bor i Byen, kan være ved Magt; tilmed har vi alt for nogle Aar siden været betænkt paa, samme vores Kirke at lade forbedre, og aarlig af Byen lagt noget sammen dertil, saa at vi agtede i tilkommende Sommer et maadeligt Stykke Mur at lade opsætte, og saa Tid efter anden at lade continuere, indtil den med Mur kunde blive ombyggt: Thi beder vi allerunderdanigst, E. K. Maj. allernaadigst vil tillade, at vi maa beholde vores Kirke og

Præst, som vi nu haver, under vores egen Forsorg og den Skik, som det har været hidindtil, at vi maa have vores for os selv i saa Maade, efter de os allernaadigste meddelte Privilegier, hvorudi os ellers med Tiden kunde ske Indpas, besynderlig eftersom vores Bys tilliggende Jord ikke bestaar af Bønder-Jord, men aleneste E. K. M.s egen Lade-gaards-Jord, som vores Forfædre, os og Efterkommere fri for alle Tiender, allernaadigst er overdraget, som forbeholdt. Forventer E. K. M.s allernaadigste Bønhørelse.

Eders Kongl. May^{ts}

Allerunderdanigste tro Arve-Undersaatter

Paa egne og samtlige Ny Amager Menigheds Vegne.

Clas Isbrandtsen, Schuldt. Mogens Petersen. Teis Petersen.

Jacob Jansen. Clas Isbransen. Cornelis Cornelisen.

Cornelis Jansen.

Ny-Amager d. 11. Martii Anno 1695.

Det kunde synes et dristigt Foretagende, at den lille Amagerkoloni vilde forsøge at omstyrte et kongeligt Mandat. Forestillingen blev imidlertid sendt til Kancelliets Betænkning, der ikke syntes at lade noget Haab tilbage, om at Sagen kunde standses. Den lyder nemlig, som følger:

Amagerne udi Ny-Hollænder-By udenfor Københavns Vesterport andrager allerunderdanigst udi deres til Eders Kongl. Majt: indgivne Supplication, hvorledes de har fornummet, at Doct: Masius skal have erholdt E. K. M.s Tilladelse at nedbryde deres Kirke der i Byen og paa et andet belejliger Sted igen opbygge en anden, samt gøre Forslag, hvem ham synes at skulle være Præst der, til hvilket at erholde de allerunderdanigst beretter, at han skal have andraget, Kirkens Brøstfældighed at være saa stor, at den skulde ville koste næsten saa meget at reparere, som en anden af ny at opbygge; da dog Menigheden med den Kirke, som nu er, vel skal være tilfreds, og saaledes

være vedligeholdet, at ingen sig derover har kunnet besvære, eftersom den med god Tilsyn endnu udi rum Tid, og i det mindste udi deres Livstid, skal kunne være ved Magt. Og beder derfor allerunderdanigst, at de maa beholde deres Kirke og Præst, som de nu haver, under deres egen Forsorg og den Skik, som det hidindtil skal have været, at de maa have deres for dem selv i saa Maade efter de dem allernaadigst meddelte Privilegier, hvorudi dem ellers med Tiden kunde ske Indpas, helst efterdi deres Bys tilliggende Jord ikke skal bestaa af Bønder-Jord, men aleneste af E. K. Maj.s egen Ladegaards-Jord, som deres Forfædre, dem og Efterkommere fri for alle Tiender allernaadigst skal være bleven overdraget. Paa hvilken deres Supplication Amtmanden sig har erklæret, at Amagerne gerne ville haandhæves ved de dem givne Privilegier, eftersom det skal have en langt anden Beskaffenhed med deres Kirke og Kirketjeneres Tillæg end paa andre Steder. Kirken skal og indvendig være saa skikkelig, at den vel for Menigheden kan passere, og hvis den maatte blive staaende, skulde alt, hvad som derpaa uden og inden er fornøden at repareres, kunne bekostes med ringere end 100 Rdl.; tilmed skal de og have i Sinde at gøre en Grundmur med Tiden, hvorved de skal have villet gjort en Begyndelse i dette Aar, saafremt Materialier for Penge havde været at bekomme. Da saasom vi nøje har efterset hvis Privilegier Amagerne udenfor Vesterport fra Begyndelsen af og hidindtil allernaadigst ere blevne forundt, og vi af de her udi Cancelliet forefundne Acter ej kan fornemme, at Amagerne (omendskønt de af egne Midler kan have opbygget Kirken) er bleven bevilliget nogen fri Disposition derover, langt mindre selv at maa kalde Præster der til Stedet, som altid hidindtil af Eders Kong: Majt: har været beskikkede; det og er en stor Lettelse for dem, og uden deres Besværing, at Doct. Masius har erbødet sig, ikke aleneste at lade opbygge en ny Kirke paa sin egen Bekostning, mens endog med Tiden saa mange Midler der

til lægge, at en egen Præst og Degn der paa Stedet kan underholdes, hvorved de da kan faa Præsten hos sig boende, Kirken vel blive vedligeholdt, og de udi Fremtiden blive befriede for at opbygge Kirken igen, om den (det Gud afvende) ved en eller anden ulykkelig Hændelse kom til Skade, som de vel muligt ellers ikke skulde være af de Kræfter at kunne gøre: Saa skulle vi allerunderdanigst og uforgribelig holde for tjenligst, at det forblev ved den Bevilling, som Eders Kong: Majt: allernaadigst har medmeddelt Doct: Masio om en ny Kirkes Opbyggelse og Jus patronatus til samme Kirke paa de Conditioner, som E. K. M.s Brev indeholder, hvorved E. K. M.s Regale og jus vocandi der til Stedet fremdeles bliver konserveret, eftersom Doct: Masio ikkun er bevilget jus præsentandi til at foreslaa trende dygtige og skikkelige Personer til samme Præstembede at betjene, og bliver Eders Kong: Majt: forbeholden deraf en dertil at antage og bestille. Vi indstiller dog alting til E. K. M.s eget allernaadigste Behag, og forbliver udi allerdybeste Underdanighed E. K. Majs

Allerunderdanigste tropligtskyldigste Tjenere

<i>M. Moth.</i>	<i>C. Schøller.</i>	<i>W. Worm.</i>	<i>W. Mule.</i>
<i>O. Rømer.</i>	<i>P. Vinding.</i>	<i>F. Wind.</i>	<i>P. Hiort.</i>
<i>S. Rasmussen.</i>			

Cancelliet d. 3 Junii 95.

Paa denne Forestilling er skrevet følgende senere overstregede Resolution:

Hans Kongl. Maj. haver dette allernaadigst approberet udi Geheime Conseil, dog at der gaar Ordre til Amtmanden at udvise ham [o: Masius] en dygtig og bekvem Plads til Bygningen og derhos forelægger ham at erklære sig, hvor snart¹⁾.

¹⁾ Alle Aktstykkerne i denne Sag findes i Rigsarkivet som Indlæg til Sjæl. aabne Breve 1695, Nr. 26.

Saa vidt var Sagen fremmet; men Overstregningen af den kgl. Resolution viser, at den dog er gaaet istaa, hvad saa end Grunden har været. Snarest kunde man tænke, at Masius i det sidste Øjeblik har opgivet sin Plan; men om det er sket af Hensyn til Amagernes Modstand eller af andre Grunde, maa vi lade uafgjort.

Da Præsteembedet for Ny Hollænderby ved Hr. Dan-chels Forfremmelse til Sognepræst ved Frelzers Kirke 1696 blev ledigt, opløstes endelig Forbindelsen med Christians-havn, og M. Laurids Thura, »hollandsk Sognepræst ved Holmens Kirke«, blev da (30. Juli s. A.) tillige Præst for Amagerne paa Ladegaardsmarken¹⁾.

I denne Præsts Tid indtraf Begivenheder, der vare skjæbnesvangre for Menigheden. Den 13. Juli 1697 af-brændte nemlig Halvdelen af Ny Hollænderby²⁾. Istedensfor Hjælp til de brandlidte kom der kort efter et andet Tor-denslag. Under Henviisning til, at Byens Beboere, hvis Tal angives til c. 300 Sjæle, stod til Restance med den fastsatte Afgift af deres Jorder, fratoges Marken dem ved kgl. Resolution af 20. Juli 1697, hvorimod det tillodes dem at beholde de Bygninger, der vare reddede fra Branden, med en Haveplads og Græsning til et Par Køer og 6 Aars Skattefrihed. Tillige fik de Løfte om Gaarde paa Amager, naar saadanne bleve fæsteledige. Marken blev udlagt til Højbjergning til Forsyning for de kongelige Stalde; men Beboerne fik Tilladelse til endnu 1698 at besaa den. De fleste af Beboerne blev boende, men blandedes efterhaanden med Danske³⁾.

Den 4. Oktober 1698 udgik der følgende Kongebrev til Universitetets Rektor og Professorer: »Saasom Vi vores Ladegaards Mark her udenfor Kjøbenhavn, som Indbyg-gerne udi den nye Hollænderby en Tid lang til Brugelig-hed allernaadigst haver været forundt, til Enge haver ladet

¹⁾ Kbhvns. Diplom. VII, 488—9.

²⁾ Danske Mag. III, 314.

³⁾ Trap, Danmark, 2. Udg. III, 160.

udlægge, saa at i bemeldte nye Hollænderby efterdags ikkun bliver Husfolk, at nære sig af deres Haver, hvorved Menigheden saa vidt forringes, at de ej kan holde Præst og Kirketjenere, foruden at Kirken, som staar paa Fald, ingen Tiende nyder¹⁾, hvoraf den kan underholdes: saa have Vi for godt befundet, de Husfolk, som i ny Hollænderby bliver boende, til Hvidovre Menighed at henlægge. Thi er vores Villie, at I strax lader gjøre et rigtigt Overslag paa den Bekostning, som paa Hvidovre Kirke for bemeldte Ny Hollænderbys Beboere at forvide (o: udvide) nødvendig vil medgaa, og paa de Materialier, som fra Hollænderbyens Kirke dertil kunde være tjenlige og til gode komme, og Os samme Overslag til videre vores Betænkning tilstille²⁾.

Brevet, der er fremkaldt ved en Forestilling til Kongen fra Amtmand Adam Levin Knuth (dat. 3. Sept. 1698), er, som bemærket, stilet til Universitetet, der havde Patronatsret til Hvidovre Kirke. I den Anledning lod Professorerne ved Haandværkere gjøre Overslag over, hvad Udvidelsen af Hvidovre Kirke vilde koste. Da det viste sig, at Omkostningen vilde blive o. 1500 Rdl.³⁾, er Sagen formodentlig stillet i Bero. Vi høre i det mindste ikke mere derom før nogle Aar senere, da Præsten L. Thura var bleven befordret til Aarhus. Thi nu maatte man se at finde en anden Udvej. I den Anledning indgav Biskop Bornemann følgende Forslag:

Stormægtigste allernaadigste Arve-Konning og Herre.

Saasom Eders Kongl: Majest: forleden 14 Aprilis allernaadigst har anbefalet mig, at jeg allerunderdanigst skulde

¹⁾ Næmlig efter at Kongen havde taget Jorderne. Disse havde, den Gang de laa til Kongens Ladegaard, været tiendefri; men ved kgl. Reskript af 12. Juli 1681 var det bestemt, at de skulde yde Kirketiende, for at der kunde være Midler til Kirkens Vedligeholdelse og andre Fornødenheder (Kbhvns. Diplom. VI, 788).

²⁾ Kbhvns. Diplom. VII, 530.

³⁾ Overslag og Tegninger findes i Rigsarkivet, Indlæg til Sjæll. Missiver for 1698, Nr. 178.

tilstille E. K. Majestæt mit allerund. Betænkende anlangende Mag: Jørgen Hulbechs, Kapellanen til vor Frelzers Kirke udi Christianshavn, hans allerunderd. Supplication, hvorved han d. 11 April forleden allerund. har anholdet om at maatte, tillige med sit Kapellani, blive beskikket med at betjene Kirken og Menigheden ved E. K. Maj.s Slot Frederiksberg i den nu til vor Frue Kirke udi Aarhus allernaadigst befordrede Mag: Laurids Thuras Sted, enten samme hans allerunderdanigste Ansøgning vel kunde lade sig gøre, eller og en anden af de nærmeste Præster der omkring paa Landet samme Kirke og Menighed tillige med sit eget Kald mageligen kunde betjene og forestaa. Da har jeg, efter samme E. K. Majestæts allernaadigste Villie og Befaling, dette Værk ved flittigste Forespørgsler og bedste Eftertænkning tilbørligen overvejet. Og vilde jeg vel først allerunderd. erindre herom dette: at dersom E. K. Majestæt allernaadigst skulde ville dertil resolve, at den Hollandske Lutherske Kirketjeneste ved en ny succederende Præst her i Byen hans sædvanlige Løn og Underholdning fremdeles skulde continueres |: det de faa Lemmer der af Menigheden vel allerunderd. sig ville tilbede :| da var det vel, paa E. K. Majestæts allernaadigste Behag, godt, at disse tvende Tjenester ikke bleve separerede, paa det en Præst derved desbedre kunde subsistere, eftersom det er ikkun lidet dog, som nu paa begge Steder kan ventes af det uvisse. Men skulde denne Tjeneste ved Slottet Frederiksberg nu for sig selv beskikkes, da efterdi Kapellanerne paa Christianshavn, fra det første der blev nogen Kirke eller Menighed der paa Stedet for de nye Hollænder, uden aleneste i de tvende Lutherske Hollandske Præsters, nemlig Mag: Jacob Andersens og Mag: Laurids Thuras, Tider, altid Mand efter Mand har været benaadede med dette lidet Kald til deres ringe Kapellanis Forbedring, saa synes det nok, paa Eders Maj.s allernaadigste Behag, at denne Kapellan, ligesaa vel som hans Formænd, samme Tjeneste burde forrette, helst saalænge Sognepræsten paa

Christianshavn selv var ved Helbred, at han med Messen om Højmessen og Altertjenesten kunde gøre Kapellanen, særdeles om Vinterdagene, nogen Føjelighed, og ikke selv formedelst Sygdom eller anden Tilfald og Forhindring behøve Kapellanens Tjeneste. Ellers er ingen af de nærmeste Præster deromkring paa Landet, som samme Kald mageligere kunde betjene, uden enten Mag: Laurids Hylling, den øverste Kapellan her til vor Frue Kirke, som tillige og er Sognepræst til Hvidoure Kirke og Menighed, og, efter sin forrettede Froprædiken her i Kirken, om Prædikedagene did udrejser; men som han har tvende Kirker at forsyne, der begge falder meget populeuse og folkerige, har ogsaa en temmelig lang Vej herfra ud til Hvidoure Menighed, som falder om Vinteren temmelig besværlig, saa vilde det vel skorte noget paa et af Stederne, dersom han nu skulde faa dette, som det 3^{die} Kald, med at betjene, at Gudstjenesten paa et Sted maatte lide derudover, og kunde ikke efter Loven og de udgangne kongl. Forordninger holdes eller endes i rette Tide, hvilke Besværligheder jeg ogsaa vel tror, Manden selv hos sig maa have betragtet, og derfor ganske Entholdet sig fra at melde sig hos mig til denne Tjeneste i ringeste Maader; eller Mag: Niels Glumsøe, som er min egen Kapellan til Brøndshøj og Rødovre Menigheder, som og vel har tvende Kirker og Menigheder at forsyne, men den ene Menighed udi Brøndshøj ikkun er noget populeus og folkerig, den anden Menighed udi Rødovre bestaar alene af de faa Gaarde der i Byen og Damhuset, saa han, om det hans Kongl. Maj. allernaadigst saaledes behager, endelig med nogen bedre Magelighed end andre og kunde betjene Kirken og Menigheden ved Slottet Frederiksberg, og med den og Rødovre Kirke, efter Loven, altid alternere, eftersom Vejen derimellem falder dog baade let og kort, særdeles forbi Kalthuset, som saa kaldes. Dertil med har samme Præst dette præ frem for de andre Præster, som herfra Byen did skulde udrejse, at han kan være hos dem altid, saavel om Natten, da Byens Præster

ikke kan udhentes til dem som om Dagen; derudover han og fornemmes tidt og ofte, efter Begæring, at have betjent deres Barselkvinder og andre syge, som han om Nattetide er bleven tilhøntet, saa at jeg nok har fornummen, at Menigheden der ved Frederiksberg skulde gerne ønske, at Eders Kongl: Majt: det saaledes allernaadigst vilde anordne, paa det de kunde altid have en vis Sjælesørger, den de, saavel i Sygdom som i Sundhed, saavel Natten som Dagen, kunde betjenes af, og ikke ved deres ordinære Tjeneste alene skulde bruge en Præst, men i ekstraordinære Tilfælde af Sygdom, naar han ikke kunde haves, maatte de søge om en fremmed og ubevant Præst. Indstiller derfor til E. Ko: Ma: egen allernaadigste Godtbefindende, hvad E. Ko: Ma: herudi allernaadigst kan behage at resolve, som

Eders Kongl. Majestæts allerunderdanigste tropligtigste
Tjenere og Forbeder hos Gud.

Hafn. d. 19. April A^o 1703.

H. Bornemand.

Dette Forslag fandt allerhøjeste Approbation ved følgende kgl. Reskript:

Til Biskop Dr. Henrik Bornemann.

Fr. IV. Vi lade dig hermed allernaadigst vide, at Vi efter dit Forslag tilfreds ere, at din Kapellan udi Brønshøj og Rødovre Menigheder¹⁾, Mag. Niels Glumsøe, maa tillige med betjene Kirken og Menigheden ved vort Slot Frederiksberg i alt, hvad Præste-Embedet vedkommer, og med den og Rødovre Kirke altid alternere (osv.). Kbh. 1. Maj 1703²⁾.

¹⁾ Da Sjællands Biskop siden Ped. Palladius's Tid var den egentlige Sogneherre til Brønshøj, hvis Præstetlende var en Del af hans Løn, ligesom han havde Kaldsretten, saa betragtedes Præsten her som hans Kapellan.

²⁾ Sjæl. Tegn. 1703, Nr. 166.

Ny Hollænderbys Saga var nu til Ende. Samtidig hævede den nye Slotsbygning Frederiksberg — væsentlig fuldendt 1703 — sig paa Bakken nær Byen, som nu fik Navn efter Slottet. I en Menneskealder var Byen i kirkelig Henseende knyttet til Brønshøj-Rødovre Pastorat. Men den smukke lille Kirke, som var indrettet i et Rum paa Slottet¹⁾, hørte ikke til Sognet, men betjentes, naar den kongelige Familie opholdt sig der, afvexlende af de kgl. Hofprædikanter.

Da Byens lille forfaldne Træ- ell. Bindingsværks-Kirke ikke passede til de nye Omgivelser, blev det i Christian VI's første Regeringsaar besluttet at opføre en ny Kirke for Frederiksberg Bys Beboere. Det første, vi høre om Sagen, er, at der ved kgl. Resolution af 5. Maj 1732 udlagdes 6628 Kvadratalen Jord, der havde været brugt til at henlægge Slotshavens Gødning, til Plads for en ny Kirke og Kirkegaard, østen for Frederiksberg Bys gamle Kirke²⁾.

Paa denne Grund blev Kirken da bygget i Aarene 1732—33, væsentlig i den Skikkelse, som den endnu har, en ottekantet Bygning med Spir. Den indviedes af Biskop Worm Helligtrekongersdag 1734 og betjentes i den første Tid, ligesom den gamle Kirke forhen, af Præsten Glumsøe i Brønshøj, hvis Billede endnu findes i Kirken.

Da denne Præst imidlertid var gammel og svag, og da Kirkens Fremtid maatte sikres, henvendte Kirkeinspektøren for Sjælland, Justitsraad, Assessor i Højesteret Peder Helt sig i følgende Skrivelse til Kongen:

Da den, tildels formedelst Deres K. Maj.s allernaadigste

¹⁾ Denne lille Kirke stod endnu urørt 1864, da Frederiksberg Slot gjorde Tjeneste som Lazareth for talrige saarede Soldater, og jeg er temmelig vis paa, at jeg er den sidste Præst, der har prædikeret i denne Kirke, der nu benyttes som Bibliotheks- og Arkivrum for Officersskolen. Erindringen om den Pinsefest, vi 1864 holdt der under stemningsfulde Omgivelser, staar endnu levende for min Erindring.

H. F. R.

²⁾ Trap: Danmark, 2. Udg. III, 160.

Hjælp, for nogle faa Aar siden i Frederiksberg By opbyggede nye Kirke endnu er i temmelig Gæld, og det ser vidtløftig ud for den at komme deraf, samt herefter at faa den behøvende Reparationshjælp, uden de andre Deres Majestæts beholdne Kirkers altfor store Tab, med mindre Deres Maj. endnu vil bevise denne Kirke nogen Naade, hvorved hendes Indkomster, som alene bestaar af Stole-, Lig- og Tavle-Penge, kunde formeres. Og da Deres Maj., nogen Tid efter at Kirken var bleven færdig og indviet, allern. haver ladet mig befale ved forefaldende Lejlighed at gøre allerunderd. Forslag, paa hvad Maade denne Kirke (som bekvemmelig kan rumme mere end dobbelt saa mange Personer, som den nuværende Menighed bestaar af) i aarlige Revenuers Forbedring kunde hjælpes. Saa tager jeg mig paa saadan allern. Befaling og i Anledning af Forordningen under 1 Aug: 1707 dens 11 Art.¹⁾, samt i Henseende at nogle af de paa Vester-Bro boende og ellers til Vor Frue Kirkes Menighed henliggende Familier haver til Bekvemmelighed for dem lejet Stole-Stader i denne Kirke, og Sognepræstekaldet nu ved Magister Morten Reenberg's dødelige Afgang²⁾ er blevet vacant, den allerund. Frihed at gøre allerund. Ansøgning og Forslag, om Deres Maj. ikke allern. skulde finde for godt at tillægge Frederiksberg Bys Kirke den Del af Vor Frue Kirkes Menighed, som samme haver udenfor Staden og paa Vesterbro, hvilket ikke kunde være Præsterne til Vor Frue Kirke i deres Indkomster til nogen kendelig Afgang, men disse udenbys Folk en stor Bekvemmelighed, allermest om Natte- og andre Tider, naar Stadens Porte ere lukkede, og de behøve enten i Sygdom eller Dødsangst Trøst af Guds Ord og ej kan faa Bud til nogen af Præsterne, som bo i Staden.

¹⁾ Heri bestemmes, at af de bedst lønnede Præstekalds Indtægter skal (ved Vacance) noget henlægges til de ringere Kald.

²⁾ M. Morten Reenberg, Sognepræst ved vor Frue Kirke, døde 23. Febr. 1736. Da Helts Forslag er indgivet Dagen efter, ser man, at han ikke spildte nogen Tid, men strax har søgt at efterkomme det ham tidligere givne, i Forslaget omtalte, Paalæg.

Saa kunde Frederiksberg Menighed, naar dette Tillæg allern. blev accorderet, og den nuværende højaldrende Sognepræst, som tillige er Kapellan for Brønshøj og Rødovre Menigheder, ved Døden afgik, muligen vel selv ernære sin egen Sognepræst, som til større Frugt kunde bo midt iblandt sin Menighed, end nu saa langt borte, til hvis Bolig Deres Maj. og i Aaret 1734 ved Kirken haver ladet udvise og allern. skænke en Byggeplads. Jeg forbliver osv.

P. Helt.

Kjøbenhavn d. 24. Febr. 1736.

Biskoppen, der maa have faaet Kundskab om Kirkeinspektørens ovenstaaende Andragende, indgav — vistnok efter Opfordring af Kapellanerne ved Vor Frue Kirke — snart efter følgende Forestilling til Kongen:

De, der ligge til vor Frue Menighed, og hvis Huse ere udenfor Vester-Port, bo paa denne kongelig Residences Grund, sortere under Stadens Jurisdiction og svare der Indkvartering af borgerlig Næring, saa det vilde synes betænkeligt, om de skulde henlægges til en Menighed uden for denne kongelige Residence, hvilket maatte med Tiden drage anden Følge efter sig. Desforuden have de deres Stolestader i bemeldte vor Frue Kirke, og kunne i samme ligesaavel høre Ordet, samt betjenes med Sacramenterne, som i Frederiksberg Kirke, da Vejen er lige nær og om Vinter-Tiden langt bedre til den første end til den sidste. Endelig saafremt dette allerund. Forslag skulde finde Sted, da afgik Præsterne ved vor Frue Menighed, særdeles Medtjenerne, anseeligen, siden den største Del af deres Indkomster bestaar i Tilhørernes godvillige Gaver. Jeg bønfalder derfor i allerdybeste Underdanighed til Deres kongelige Majestæt, at de udenfor Vester-Port boende maa fremdeles søge vor Frue Menighed, til hvilken de hidindtil have været lagte. Skulde Deres Kongelig Majestæt med Tiden allern. finde for godt at separere Frederiksberg Menighed fra Brønshøj og Rødovre Sogne, som ikke uden i

nærværende Præsts Tid have været samlede med den, da maatte man vente, at Indbyggerne af bemeldte Frederiksberg, hvis Tal jævnligen formeres, nogenlunde til Nødtørft skulde kunne forsyne deres Præst; men at de nu udenfor Vester-Port boende skulde, saa længe Magister Niels Glomsæus lever, rejse til Brønshøj for at hente ham, hver Gang en eller anden syg i deres Huse behøvede hans Tjeneste, vilde falde helt besværligt, som og den gamle Mand ej en Gang kan bestride sit vidtløftige Embedes Forretninger, der dog vilde blive flere og vanskeligere, naar dette Forslag¹⁾ allern. bevilligedes. Hvilket alt allerund. indstilles til Deres kongelige Majestæts høje Skønsomhed og allern. Velbehag (osv.).

C. W. Worm.

København 6 Martil 1736.

Overvejelserne i Conseilet af P. Helts Forslag — Worms Forestilling synes der ikke at være taget videre Hensyn til — førte til følgende kgl. Reskript, hvorved det fastsloges, at Frederiksberg Sogn skulde udskilles fra Forbindelsen med Brønshøj og have sin egen Præst, og Vesterbro henlægges til Frederiksberg Kirke.

Til Biskop Hr. Christen Worm.

C. VI^{tus}. V. G. t. Eftersom os elskelig Peter Helt etc. for os allerund. haver ladet andrage, at den i Frederiksberg By opbyggede nye Kirke skal være i en temmelig Gæld, og at det ser temmelig vidtløftig ud for at komme deraf og herefter at faa den behøvende Reparations-Hjælp, medmindre vi vilde bevise denne Kirke nogen Naade, hvorved dens Indkomster, som alene skal bestaa i Stole-, Lig- og Tavlepenge, kunde formeres, des Aarsag han, i Anledning af den af vores elskelig kjære Hr. Fader, salig og højlovlig Ihukommelse, d. 1. Aug. 1707 allern. udgiven Forordning, den 11 Articul, til os allerund. haver indstillet,

¹⁾ D. e. Forslaget om Vesterbros Henlæggelse til Frederiksberg Kirke.

om den Del af Vor Frue Menighed i vores Kongelig Residensstad København, som samme haver udenfor Staden og paa Vesterbro, af hvilke nogle Familier i Frederiksberg Kirke skal have taget Stolestader, maatte, siden Sognepræsten til Vor Frue Menighed, Mag: Morten Reenberg, nu ved Døden er afgangen, tillægges Frederiksberg Bys Kirke, hvilket Assessor Helt allerund. formener ej at kunne være Præsterne til Vor Frue Kirke til nogen kende-
lig Afgang i deres Indkomster, men de paa Vesterbro boende Folk til stor Bekvemmelighed, helst om Natte- og andre Tider, naar Stadens Porte ere tillukte, og de behøver enten i Sygdom eller Døds-Angst at trøstes af Guds Ord, og ej kan faa Bud til nogen af Præsterne, som bo i Staden; saa give vi dig herved tilkende, at vi efter de foranførte Omstændigheder allern. haver funden for godt, at Frederiksberg By skal have sin egen Præst, og at de, som bor paa Vesterbro, skal henlægges til samme Sogn; thi som de søger Byens Kirke, saa giver det ikkun Anledning til Stads-Portenes daglig stadige Aabning om Søn- og Helligdage. Men hvorledes det kan forholdes med den gamle Kapellan i Brønshøj og med de tvende nuværende Kapellaner ved vor Frue Kirke, om dem kan tillægges noget, indtil der sker nogen Forandring med dem, derom har Du dit allerund. Forslag til Os at indsende (etc.).

Frederiksberg den 16. Martii 1736.

Da det nu var afgjort, at Frederiksberg skulde være et selvstændigt Sogn, maatte der tænkes paa at skaffe Boliger for den tilkommende Præst og Degn. I den Anledning blev Kirkeinspektøren opfordret til at indkomme med Forslag. Han var ikke af de langsomme i Vendingen; thi allerede den 19. Maj 1736 kunde Oversekretæren i Kancelliet, Geh.-Raad J. L. Holstein, fra Slesvig (hvor han opholdt sig med Kongen) tilskrive Stiftamtmand og Biskop og sende dem en af Assessor Helt udarbejdet Forestilling og Tegning til en Præstegaard og Degnebolig i Frederiks-

berg, med Begjæring om deres Betænkning, hvor snart Bygningerne kunde bringes i Stand, og hvem Direktionen over Arbejdet kunde overdrages, og hvorledes den gamle Præst kunde aflægges for den Afgang i Indtægter, han vilde komme til at lide, naar en ny Præst i Frederiksberg beskikkedes¹⁾.

Stiftsøvrighedens Betænkning angaaende de indsendte Tegninger med Overslag skal ikke her meddeles, thi da den vandt allerhøjeste Bifald, kan den læses ud af følgende kgl. Reskript:

Til Geh.-Raad og Stiftsbefalingsmand Nicolaus Baron af Gersdorff og Biskop Chr. Worm.

C. VI^{tes}. Vi haver ladet os allerund. referere saavel den af os elskelig Peter Helt etc: allerund. gjorte Forestilling og Forslag angaaende Præstegaarden og Degneboligen i Frederiksberg By deres Bygninger, med dermed fulgte Tegning over samme Bygninger, som og Eders derover indhentede allerund. Betænkende af 21 Juni næstafvig²⁾); og som vi af samme Eders Betænkende haver fornummen, at naar den indsendte Tegning skulde følges, da blive disse Bygninger meget anseelige og særdeles kostbare, saasom de 3 Kviste ovenpaa, af hvilke enhver udgør fire Fag, vil udkræve en tilstrækkelig Udgift, endskønt de synes ej fornødne, da der ere desforuden Værelser nok nedenunder, saa vel i Præstegaarden som Degneboligen, og de fleste Præstegaarde paa Landet ere ej med deslige Kviste forsynede, ligeledes at de tvende Gæstekamre i Præstegaarden kunde spares, eller, om saadanne skal være, da anlægges i Enden af Storstuen, der ellers vil blive langt større, end fornøden er. Som I og ej finde, at Degnen, som hverken haver Avling eller tager Tiende, behøver Stald til sex Heste og Køer, samt Remisse til en Vogn, saa ere

¹⁾ Oversekretærens Brevbog.

²⁾ Begge Skrivelser findes i Rigsarkivet som Indlæg til nærværende kgl. Reskript.

Eders uforgribelige Tanker, at saavel Stalden som Staldkammeret og Remissen meget vel kunde blive efter; thi vil Degnen have en Ko eller Tyende, da han selv at forsyne sig med et Skur til saadan Brug paa en eller anden Sted i Gaarden. I ikke heller vide, om Gaarden og Haven skal indhegnes med et Plankeværk, der alene beregnes til 145 Rdlr. 1 Mark. Saa give vi Eder derpaa hermed allernaadigst tilkende, at vi allernaadigst ville, at naar alt dette, hvad I, som forberørt er, ved forbemeldte Bygninger finder overflødigt, afgaar, saa og at Degnen endnu mister de med A. og D. i Afridsningen markerede Værelser, skal Assessor Helt lade gøre et nyt Overslag over Præstegaardens og Degneboligens Bygning, til videre vores allernaadigste Approbation, og hvorom vi ham vores allernaadigste Ordre under denne Dags Dato, hvoraf herhos følger Kopi, haver bilagt. Hvad ellers angaar, at Materialerne i denne Sommer og tilstundende Vinter bleve samlede og til Steden henbragte, paa det næste Foraar betimelig kunde begyndes med Bygningen, som da i 5 à 6 Maaneder var at sætte i Stand, saa haver Vi samme Eders Forslag allern. approberet, og ville Vi allern., at Assessor Helt skal have Indseende med Bygningen. Angaaende det Tillæg, som Præsten Mag: Niels Glumsøe, saa længe han lever, formedelst den Afgang han lider, naar en ny Præst i Frederiksberg beskikkes, burde nyde, som I formente ej kan være mere end de foreslagne 100 Rdlr., og at Præsten i Frederiksberg burde betale de 80 Rdlr., og Degnen, som nyder Degneindkomsterne af Vesterbros Indvaanere til sit Embedes Forbedring, de 20 Rdlr: aarlig, saa approbere vi samme Eders Forslag, naar det først kommer dertil, at der en egen Præst bestilles, hvormed det maa bero, indtil disse Bygninger bliver færdige og ere i Stand. Hvad angaar det af Assessor Helt gjorte Forslag, at Præsten og Degnen selv kunde tillægge, hvad til Kakkelovne, Maling og deslige behøves, imod at Præsten fik af sin Eftermand 500 Rdlr: og Degnen 250 Rdlr., og hvortil I ej understaa Eder at raade, saasom Kakkelovne

maa hver Præst og Degn paa Landet anskaffe sig selv, og Malingen paa disse Bygninger kan bekostes med mindre end 50 Rdlr.; saa I ej skønne, hvorfor Præsten og Degnen eller deres Arvinger skulde nyde af deres Eftermænd, nemlig Præsten 500 Rdlr. og Degnen 250 Rdlr.; da de hverken have købt eller bygget deres Boliger, og andre Præstegaarde paa Landet betales efter deres Værdi, fordi de, der dø eller forflyttes fra samme, selv have købt dem, men at det her er af en anden Beskaffenhed, og at det i dette Stift er uhørt, at nogen Degnebolig er bleven købt. Da approberer vi derom Eders allerund. Forestilling. Og angaaende det, I til Slutning indberetter, hvorledes Kirkerne her i Sjællands Stift ej kan udrede det af Assessor Helt foreslagne Subsidium a 2 Rdlr.; hvilket I forestiller at vil især falde for en Del Købstæd-Kirker, som ere forgældede og brøstfældige, umuligt, og at ej vides Exempel, at Kirker tilforn have kontribueret til Præstegaardes eller Degneboligers Opbyggelse, særdeles paa de Steder, hvor deslige Bygninger tilforn ej vare; saa ville vi derpaa allernaadigst resolve, naar det nye Overslag er indkommen.

Fredensborg d. 17 Aug. 1736.

I Henhold til dette Reskript maatte Helt indkomme med et nyt Forslag, hvorved Udgiften til Præste- og Degnebolig var betydelig reduceret, idet bl. a. de 3 Kviste og de 2 Gjestekamre i Præstegaarden bortfaldt. Men Kongen, som nok holdt af at »menagere» (som han plejede at sige) m. H. t. enhver Udgift, der kunde falde paa den kgl. Kasse, reskriberede 15. Febr. 1737 til Stiftsøvrigheden, at han vel har bevilliget, at de meget reducerede Udgifter til Præste- og Degneboligen maatte udredes af den kgl. Particulierkasse, men dog ønskede, at det først skulde forsøges ved en Licitation, om Udgifterne ikke kunde bringes end yderligere ned. En saadan Licitation blev da ogsaa afholdt, hvorved Udgiften bragtes o. 250 Rdl. ned. Men denne Sum overlod Kongen dog siden Præsten til Indrettelse af Bager-

ovn, Brønd, Hønsesus o. m., som der ikke var taget Hensyn til i Overslaget¹⁾).

Hvad angaar det af Holstein stillede Spørgsmaal om, hvorledes man skulde forholde sig med den gamle Præst i Brønshøj, indkom der følgende Forestilling til Kongen fra Biskop Worm:

Allernaadigste Arvekonge og Herre.

For Deres kongelige Majestæt maa jeg i allerdybeste Underdanighed andrage, hvorledes Mag: Niels Glumsøe, Sognepræst til Frederiksberg og Præst til Brønshøj og Rødovre Menigheder, nu er i den Tilstand, at han ej med nogen Frugt og Opbyggelse kan forrette sit Embede, foruden at han i adskillige Maader, særdeles med Brudevielser begaar en og anden uforsvarlig Mislighed, hvortil vel ogsaa hans høje og meget skrøbelige Alderdom kan være Aarsag; thi han er kaldet til Brønshøj og Rødovre Menigheder af afgangne Dr. Hans Bagger, forrige Biskop her i Stiftet.

Sligt haver foranlediget mig at paaminde bemeldte Magister Niels Glumsøe, det han skulde skaffe Tjenesten ret forsørget ved en Kapellan efter Deres Maj.s allern. Lovs anden Bogs 14 Cap: 7 Articuli, pag: 314. 315. Han havde og gjort Kontrakt med en Studioso, som lod sig høre for Menighederne, men siden blev han anderledes til Sinds og forandrede sine Tanker. Da nu Deres K. M.s Lovs før anførte Sted befaler, at naar en Præst af Superintendenten saaledes er advaret, men ej vil rette sig derefter, da bør han enten holde en skikkelig Mand til Kapellan eller miste Kaldet, saa skulde jeg herved gøre følgende tvende allerund. Forslag, paa det Menighederne kan vorde vel forsørgede, og den gamle Mand ikke desmindre sin korte Livstid have nødtørftigt Ophold.

1. Deres K. Maj. haver allern. befalet, at de paa Vesterbro udenfor denne kongl: Residence boende bør søge Frede-

¹⁾ Om disse Bygningssager findes en Række kgl. Reskripter fra 1737 i Sjæl. Tegn. LXX.

riksberg Kirke, som skal separeres fra Brønshøj og Rødovre, samt med en egen Præst forsynes, hvorimod Mag: Niels Glumsøe sin Livstid nyder af Præsten og Degnen ved Frederiksberg et Hundrede Rixdaler aarligen; thi indstilles det til Deres K. Maj.s allern. Velbehag, om den Mand, som vorder kaldet til Frederiksberg, maa tillige betjene Brønshøj og Rødovre Menigheder (saa længe Mag: Glumsøe lever, men ej længere), da han kunde for saadant Arbejde ej alene fritages fra at svare de 80 Rdlr: aarlig Pension, men endog nyde de 20 Rdl:, som Degnen tilkommer at udrede.

2. Skulde sligt ej finde Deres Kongel: Maj.s allern. Bifald, da foreslaas allerund., om ej nu strax en Kapellan kunde antages til Brønshøj og Rødovre Menigheder; samme fik vel tillige at betjene Frederiksberg, indtil Præste- og Degneboligerne vorder bygte, samt Deres K. M. allern. forsyner saadan Menighed med en egen Præst. Indtil den Tid kunde han nyde alle Indkomsterne af Frederiksberg og Vesterbro, men intet videre. Saafremt derimod bemeldte Frederiksberg faar sin egen Præst, skulde han ikkun forsyne Brønshøj og Rødovre Menigheder; de 100 Rdl: Pension af Frederiksberg vilde ham tillægges for hans Arbejde, saalænge Mag: Glumsøe lever, som derforuden fik at give ham 50 Rdl. aarligen i Steden for Kost og Kammer; thi den gamle Mands Hus og Husholdning er saaledes beskaffet, at næppe nogen skikkelig Person kan drage ind til hannem. Jeg indstiller allerund. til D. K. M.s allern. Velbehag, om disse Menigheder enten paa en af disse foreslagne eller paa nogen anden Maade maa forses, hvorom jeg udbeder mig deres Kong: M.s allernaadigste Resolution i allerdybeste Underdanighed.

Kjøbenhavn d. 30 Aug: 1736.

C. W. Worm.

At Kongen med Interesse har fulgt Sagen, skjønnes deraf, at han allerede 1. Sept. s. A. i et Brev til Holstein

omtaler Worms Forslag, af hvilke han foretrak det andet¹⁾, som det ogsaa fremgaar af følgende Reskript:

Til Biskop Doctor Christen Worm.

C. VI^{tus}. V. G. t. Os er allerunderdanigst bleven refereret, hvad du ved indkommen Memorial af 30te Aug: næst afvigt allerund. haver forestillet, i Henseende til at Mag: Niels Glomsøe, Sognepræst til Frederiksberg og Præst til Brønshøj og Rødovre Menigheder, nu skal være i den Stand, at han ej formedelst hans høje og meget skrøbelige Alderdom med nogen Frugt og Opbyggelse kan forrette sit Embede, og at han ikke efter din Paamindelse har forsynet sig med en Kapellan efter Loven. Og give vi dig derpaa hermed allern. tilkende, at vi, efter dine os derhos allerund. gjorte Forslage, allern. haver fundet for godt, at en Kapellan nu straks kan antages til Brønshøj og Rødovre Menigheder, hvilken Kapellan tillige skal betjene Frederiksberg, indtil Præste- og Degneboligerne vorde byggede, og vi selv forsyner Frederiksberg Menighed med en egen Præst, indtil hvilken Tid Kapellanen nyder alle Indkomsterne af Frederiksberg og Vesterbro, men intet videre. Saasnart derimod bemeldte Frederiksberg faar sin egen Præst, da skal Kapellanen ikkun forsyne Brønshøj og Rødovre Menigheder, og tillægges ham da et hundrede Rigsdaler Pension af Frederiksberg for hans Arbejde, saalænge Mag: Glomsøe lever, som derforuden giver ham halvtredsindstyve Rigsdaler aarlig i Steden for Kost og Kammer. Derefter (osv.).

Fredensborg d. 7: September 1736.

Den 1. Oktober 1736 tilskrev Geh.-Raad Holstein Biskop Worm om at indsende Efterretning, om der (foruden Beboerne af Vesterbro) endnu skulde være nogen udenfor Kjøbenhavn, som søger Kirke i Staden; ifald der nemlig var nogle ved Nørre- eller Østerport, saa skulde de alle henlægges til Frederiksberg Menighed, hvor Præsten med

¹⁾ Rørdam, Hist. Saml. og Studier, II, 237.

det første skal beskikkes¹⁾. Denne besynderlige Bestemmelse er vistnok fremgaaet af Kongens Lyst til at lukke Københavns Porte om Søndagen, for at Folk ikke skulde fristes til at gaa i Skoven istedenfor at gaa i Kirke. Om Bestemmelsen er bleven gennemført, kan forøvrigt betvivles; i en lidt senere Tid hørte Beboerne af Nørre- og Østerbro i alt Fald ikke til Frederiksberg Sogn. Der er da heller ikke Tale om disse i det kgl. Reskript af 1. Marts 1737 til Sjællands Stiftsøvrighed, om at de udenfor København paa Vesterbro boende Folk og Familier skulde, for saa vidt deres Kirke- og Gudstjeneste angik, henlægges til Frederiksberg Bys Sogn og Menighed, istedenfor at de i saa Maader havde tilforn ligget til vor Frue Menighed i København; men i verdslig Henseende skulde Vesterbro fremdeles, som hidtil, være under Københavns Jurisdiktion.

Den 21. December 1736 blev Johannes Kinast kaldet til Sognepræst for Frederiksberg Menighed²⁾. Han var født 12. Sept. 1705 i Ribe, Søn af Gerlof K.; blev i Juni 1726 Student fra sin Fødebys Skole og tog Aaret efter Baccalaurgraden. 1728 blev han Hører ved Ribe Skole og tog 1731 theologisk Attestats. Ogsaa efter den Tid forblev han i sin Lærerstilling, indtil han blev Præst. I Aarene omkring 1735 blev de yngre Lærere og en Del af Disciplene i Ribe Skole grebne af en stærk religiøs Bevægelse, vistnok nærmest fremkaldt ved de Opvækkelsesprædikener, Hospitalspræsten Elieser Beyerholm holdt, der endog i Biskoppens Paahør paa sædvanlig pietistisk Vis formanede sine Tilhørere til at vogte sig for de falske Profeter og kjødelige Lærere, som vilde drage dem fra Christus og fra Saligheden til Djævelen og Helvede³⁾. Var end Kinast ikke af dem, der gik videst⁴⁾, blev han dog stærkt berørt af den pietistiske Bevægelse; men netop dette gav Anledning til,

¹⁾ Oversekretærens Brevbog 1730—36, Nr. 463.

²⁾ Ikke til residerende Kapellan, som Wiberg har.

³⁾ Bruun, Falsteriama, S. 11.

⁴⁾ Anf. Skr. S. 14.

at han blev draget frem af Bluhme, som skaffede ham Lejlighed til at prædike for Kongen. Den 6. Oktober 1736 skrev denne fra Fredensborg til Bluhme: »De to Kandidater, som Han har foreslaaet Os til Kirken ved Frederiksberg, ville Vi høre, naar Vi med Guds Hjælp komme derhen«¹⁾. Den paafølgende 13. December skrev Kongen fra Frederiksberg Slot til sin Hofprædikant: »Student Kinast, som prædikede igaar, behager Os særdeles vel, ja i visse Maader bedre end Agerbech. Vi have i Sinde at tage ham til Kirken her ved Frederiksberg; han synes at være et Fredens og Kjærlighedens Barn. Agerbech kan saa rejse; han er god til et andet Sted, men ikke her«²⁾. Otte Dage derefter var Kinast kaldet til »Sognepræst til Frederiksberg By og Sogn med de paa Vesterbro boende og til samme Sogn henlagte Familier«³⁾; men da han formodentlig maatte tilbage til Ribe for at ordne sine Sager der, blev han først ordineret d. 6. Febr. 1737. Han tog straks fat med stor Kraft. Den 6. April s. A. skrev Kongen til Bluhme, der havde berettet om Opvækkelser blandt Tjenerskabet paa Frederiksberg Slot: »At Dreng, Tjenere og andre opvakte Sjæle gaa hen til den herværende Præst Kinast at lade sig undervise i deres Kristendom, er ret godt, naar de ikke forsømme deres Kald, hvortil de ere satte; thi at arbejde og bede har Gud sammenføjjet; men at Fruentimmer og Mandfolk komme sammen for at bede, er uordentligt og kan ikke taales«⁴⁾.

For øvrigt fik Kinast snart at føle, at han ikke var alle tilpas. I en Beretning af 4. Maj 1737 fra Kjøbenhavn til Menigheden i Herrnhut siges nemlig: »Kinast, en from, redelig Mand, er kaldet til Frederiksberg, hvortil er lagt de udenfor Vesterport boende. Han er strax til at begynde

¹⁾ Møller, Mnemosyne IV, 384.

²⁾ Møller, Mnemosyne IV, 387. Andr. Agerbech er den bekendte urolige Person, der vakte Strid og Forvirring, hvor han kom (D. biogr. Lex. I, 116 ff.).

³⁾ Sjæl. Registre Nr. 56, Fol. 290.

⁴⁾ Møller, Mnemosyne IV, 392—3.

med bleven saa forhadet, at mange ej vil gaa i hans Prædiken, og i forrige Uge har han faaet en halv Mursten ind gennem Vinduet«¹⁾.

Straks efter sin Indsættelse i Embedet havde Kinast været betænkt paa at faa en Skole i Gang. Da han havde henvendt sig til Bluhme derom, forebragte denne Sagen skriftlig for Kongen, som 19. Febr. 1737 svarede: »Naar Præsten Kinast skriftlig giver Os en Memorial, skal der blive tænkt paa en Skole og Skolemester. For Præsten og Degnen have vi allerede befalet, at der skal bygges et Hus til hver; og skal disse to Huse koste 1900 Rdl., som Vi ville godtgjøre af vor egen Kasse. Siden Kirken er fattig, ville Vi komme den til Hjælp«²⁾. Den 15. Marts s. A. fik Assessor Helt da Befaling om at sørge for, at der blev bygget en Skole i Forbindelse med Degneboligen. Hvad Bygningen af den maatte koste ud over det paa Præste- og Degneboligen gjorde Overslag vilde Kongen godtgjøre³⁾.

Da Præsteembedets Indtægter kun vare ringe, blev der tænkt paa ad andre Veje at skaffe Kinast lidt mere at leve af. Den 5. Aug. 1737 skrev Holstein til Biskop Worm: »Kongen ønsker at vide, om Præsten til Frederiksberg Menighed ikke ogsaa tillige kunde forsyne Pesthuset«⁴⁾. At Biskoppen ikke har fundet Anledning til at fraraade denne Ordning, fremgaar af følgende kgl. Reskript af 21. Februar 1738 til Direktionen for de fattiges Væsen, hvorunder Pesthuset sorterede:

Chr. VI. Eftersom Vi under 6. Sept. næstafvigst ved vores til forrige Biskop, nu afg. Dr. Chr. Worm, ergangne Reskript, og paa hans os allerund. gjorde Forestilling, allern.

¹⁾ K. Heibergs Saml. fra Arkivet i Herrnhut.

²⁾ Møller, Mnemosyne IV, 391. Da Urmager Peder Matthiesen i Kbhvn. senere meddelte, at en unævnt havde bestilt og vilde give et Slagur til Frederiksberg Kirke, til hvis Pasning Kirken dog manglede Midler, lovede Kongen aarlig at give 5 Rdl. dertil.

³⁾ Sjæl. Tegn. LXX, Nr. 147.

⁴⁾ Oversekretærens Brevbog.

have approberet, at Præsten til Børnehuset paa Christianshavn skal være entlediget fra den Forretning, han har haft i Pesthuset, men at han derimod til Aftensang om Søn- og Helligdage skal repetere catechisando og examinando Højmesse-Prædiken, og desuden en Gang om Ugen catechisere for de der i Børnehuset værende Folk og Børn, samt og derhos allern. have anordnet, at Sognepræsten til Frederiksberg Sogn skal igjen forrette Gudstjeneste udi Pesthuset, og han derfor at skal nyde aarlig de 17 Rdl. 2 Mk., som Præsten til Børnehuset aarlig haver nydt: Saa ville Vi det samme Eder hermed allernaadigst have tilkjendegivet (o. s. v.)¹⁾.

Da det imidlertid kun var et ringe Tillæg til sin Løn, Kinast ad denne Vej kunde opnaa, udgik der 30. Maj 1738 kgl. Reskript til Finansdeputationen, »at Johannes Kinast, Sognepræst til Frederiksberg, aarlig, indtil videre og uden Consequence for hans Efterkommere«, maa nyde 50 Rdl. af den kgl. Kasse²⁾. Noget senere (11. Okt. s. A.) tilskrev Holstein efter kgl. Befaling Kinast og forespurgte, om han vilde paatage sig tillige at være Præst ved Ladegaarden, hvilken Post var ledig ved den hidtilværende Præsts, Hr. Nicolai Isenfelt's, Befordring til et Kald i Jylland, og om han var det tydske Sprog saa mægtig, at han i fornødent Tilfælde »kunde betjene de derværende tydske Lemmer i deres Guds-Kundskab og Saligheds-Sager«³⁾. Da det vides, at en anden fik dette lille Embede⁴⁾, har Kinast vistnok svaret afvisende. Et betydeligere Tillæg i sine Embedsindtægter fik han derimod, da Hvidovre Sogn, der hidtil havde været forenet med det 1ste residerende Kapellani ved vor Frue Kirke, den 17. Februar 1747 annekteredes til Frederiksberg Sogn, efter at den hidtilværende Præst, Mag. Christian Kølichen, var død⁵⁾.

¹⁾ Sjæl. Tegn. LXX, Fol. 581.

²⁾ Sjæl. Tegn. LXX, Fol. 696.

³⁾ Oversekretærens Brevbog.

⁴⁾ Wiberg II, 167.

⁵⁾ Sjæl. Tegn. LXXV, Fol. 231 f.

Om Hr. Johs. Kinast skal her endnu kun bemærkes, at han efter en lang og hæderlig Embedsvirksomhed døde 1. Febr. 1773¹⁾. Hans Billede findes i Frederiksberg Kirke.

Hvad angaar det af Kinast ovf. omtalte Ønske om at faa en Skole oprettet, da udgik der 6. Sept. 1737 kgl. Reskript til Stiftsøvrigheden, om at den nuværende Degn til Frederiksberg tillige skulde være Skoleholder. Men i Valget af Personen var man meget uheldig. Den 24. Decbr. 1737 tilskrev Holstein nemlig Stiftsøvrigheden, at da Degn og Skoleholder paa Frederiksberg Joachim Friderich Hauber var arresteret for Lejermaal med sine to Stifdøtre, har Hs. Maj. paa Stiftsøvrighedens Forespørgsel om, hvorledes den skulde forholde sig med Hensyn til Kaldelse af en ny Degn, resolveret, at han selv vilde kalde en til at være Degn og Skoleholder²⁾. I Februar 1738 kaldede Kongen saa Bertel Rosendahl, Skoleholder i Ledøje og tidligere Kantor ved Waisenhuset³⁾, til Degn og Skoleholder i Frederiksberg. Men heller ikke dette Valg synes at have været heldigt, da hans Kaldsbrev senere blev kasseret, og et andet udfærdiget 3. April 1739 for Johan Weischer som Degn og Skoleholder, og tillige for Studiosus Søren Kjølasing som hans Medhjælper i Skolen, i Henhold til den mellem dem oprettede Kontrakt⁴⁾.

Som tidligere er bemærket, var Vesterbro i kirkelig Henseende bleven henlagt til Frederiksberg Sogn; men det lader dog til, at en Del af Beboerne foretrak at søge Kirke i Kjøbenhavn, eftersom der 2. Jan. 1762 udgik kgl. Reskript til Kjøbenhavns Magistrat, om at Beboerne af Vesterbro maatte fri for Portpenge passere ind og ud gennem Vesterport til og fra Kirke, dog at de ikke desto mindre svare al vedbørlig Rettighed til deres Sognekirke og dens Be-tjente⁵⁾.

¹⁾ D. biogr. Lex. IX, 167.

²⁾ Oversekretærens Brevbog, 1737—38, Nr. 714.

³⁾ Kh. Saml. 4. R. III, 62—3.

⁴⁾ Sjæl. Tegn. LXXI.

⁵⁾ Fogtmanns Reskriptsaml. V, 2, S. 448.

Fodby i Ø. Flakkebjerg Herred.

Ved det saakaldte Klemmebrev af 1555 bestemtes, at »Fodby Kirke udi Flakkebjergs Herred skal være Annex til S. Peders Sognekirke i vor Kjøbsted Næstved, naar Præsten, som nu haver Fodby Sogn, dør og afgaar eller bliver andensheds forseet«. Dette var en lidet kjærkommen Bestemmelse for Beboerne af Fodby Sogn, der hidtil vare vante til at have deres Præst boende hos sig og satte Pris paa dette Gode. Ved Bistand af Peder Reedtz, Lensmand paa Solte Slot, lykkedes det dem d. 1583 at faa udvirket, at det paalagdes Kapellanen ved S. Peders Kirke at bo hos dem. Men da Præstetienden af Fodby Sogn ved den tidligere nævnte Annexion var kommen til Sognepræsten ved S. Peders Kirke, og Kongetienden til Skolemesteren i Næstved, og da Præstegaarden i Fodby var ilde medhandlet i den Tid, da der ingen Præst havde boet i den, men Gaarden med tilhørende Jorder havde været udlejet til en Bonde, saa var det ikke blide Kaar, som den Mand havde faaet, der var bleven Præst i Fodby. I den Anledning indgav Sognets Beboer følgende Andragende til Kongen:

Stormectigste, høgbaarne første, aldernaadigste herre och konning, verdis eders kong: matt: høgmetighedtz naade
till for Gudtz skyld att høre denne voris
nødtørfftige suplicatz.

Aldernaadigste herre och konnigh, giffuer vy eders kong: matt: naade vnderdaanigste att viide, att vy fattighe bønder och meninghe almue wdy Fodby sognen, alle eders naadis vnderaatthe till Saalthe slott, y langh tiid haffuer verridtt liighe som fattighe vildfaarende faar for wden retthe hyrde och sielle sørgere, siiden voris soghen bleff annexeridtt till S. Peders kircke wdy Nestuidtt; thy vy icke maatthe haffue voris sielle sørgere boendis wdy præstegaarden huos osz, som tilforn haffuer verridtt, men skulde søghe till Nestuidt om all hielp och bystand, som voris salighedz sagh vaar andrørendis, och en bonde haffuer ynckeligen forsiidett

voris præstegaardtt och jorden der till ilde fordreffuidtt. Men nu itt aar forleden siiden daa haffuer erlig och velbyrdig Peter Reitz, voris husbonde, paa eders kong: matt: naadis vegne dett saa forordineridt, att vy haffue bekommidt voris prædicanter att boo y præstegaarden huos osz. Men all voris retthe tilbørlighe tiende matthe vy yde den prædicanther till S: Peders kircke wdy Nestuidt, och den danne- mandt, som osz paa Gudtz vegne tiene skulde, for stoor armodt och fattigdom skyld nødis till att bede sitt brødt (som vell beuiseligtt er) fordy den dannemandt mester Jørgen¹⁾ wdy Nestuidt icke vill laade siig nøghe medtt den penz och affgiftt, som di andre dannemendt for hannom giordt haffue, och som hand selff tilforen vdgiffuidt haffuer, der hand var voris prædicanter och gaff sin penz til Nestuidt. Der for, aldernadigste herre och konning, er voris ganske ydmygelige och vnderdaningste bøn till eders høgmechtighedtz naadis godhedt, att y som voris kiere naadighe herre och konning vilde ansee osz fattighe folck och det saa forordinnere, att eptherdy voris soghem er annexeridt till S: Peders kircke wdy Nestuidt, att huilchen prædicanter, som der er eller komme skall, matthe laade siig nøghe medtt den penz och affgiftt, som tilforn (och vel beuiseligtt) er giffuidtt aff for^{re} voris soghen Fodby, paa dett att huilchen prædicanter, som osz paa Gudtz vegne tiene skall, kunde och haffue sin nødtørftighe vnderholdning, att han icke for armodt och fattigdom skyld skall bede om sitt brødt, som her till skedtt er, osz till spott och haanhedt aff andre omligendis sogner. Her paa fortøffuendis aff voris alder- nadigste herre och konning en guodt husualelse. Den al- sommectigste Gudt beuaare eders naade medt høgbaarne dronning och elskelighe børn y itt languarende och lyck- saligt regementhe, sitt hellighe naffn till loff och ære. Amen.

Ethers naadis fattighe tro vndersaatthe och meninghe almuffue wdy Fodby soghen²⁾).

¹⁾ M. Jørgen Andersen, Sognepræst ved S. Peders Kirke.

²⁾ Udateret Orig. i Rigsarkivet, »indkomne Breve til Kancelliet 1572 —84». Brevet maa være fra 1584.

I Anledning af ovenstaaende Andragende paalagdes det (6. Juli 1584) Ejler Grubbe, Peder Reedtz og Biskop, Dr. Povl Madsen at træffe en Ordning, hvorved baade Præsten i Fodby og Præsten i Næstved med Billighed kunde nøjes, og derefter at sende Kongen skriftlig Besked derom, for at han kunde udstede Brev om den trufne Ordning¹⁾. Da et saadant kgl. Brev imidlertid, saa vidt vides, ikke findes, kunne vi ikke med Vished sige, hvorledes Kommissionen har ment at burde løse Knuden. I Hyldingsfuldmagterne fra 1584 og 1608 for Flakkebjerg Herred (der da endnu ikke var delt) findes ingen Præst i Fodby nævnet²⁾; men 1610 forekommer Christen Jensen W., der dog ganske vist ikke var Sognepræst, som Wiberg siger (I, 377), men Kapellan for Sognepræsten ved S. Peders Kirke i Næstved, boende i Præstegaarden i Fodby. Det samme har sikkert ogsaa været Tilfældet med de følgende Præster her, som det bl. a. ses af Biskop P. Herslebs Fortegnelse fra 1738 over Præster i Sjællands Stift, der sad i ringe Kald, men udmærkede sig ved Lærdom og Levned; thi her fremhæver han med stor Berømmelse Hr. Jacob Hvid, »residerende Kapellan til Fogedby«, der endte som Stiftsprovst i Kjøbenhavn.

I »Gejstlig Stats-Calender for Aar 1801« nævnes under Tybjerg Herred: »Hr. Bendix Holm, Sognepræst til St. Peders Kirke i Næstved og til Fogedbye«, og under Øster-Flakkebjerg Herred: »Hr. Johannes Nyboe, resid. Capel. til Fogedbye«⁴⁾.

Først ved kgl. Reskript af 26. August 1803 blev Fodby et selvstændigt Sognekald. Til Minde herom holdt man 100 Aar derefter Fest i Fodby. I et Brev af 3. Sept. 1903 skriver Sognets daværende Præst, Hr. H. P. Meinertsen, til Udg.: »Vi havde i Søndags en meget vellykket Jubilæums-

¹⁾ Kancelliets Brevbøger 1584–88, S. 111–12. Rørdam, Danske Kirkelove II, 376–7.

²⁾ Ny kh. Saml. IV, 403. V, 147.

³⁾ Kh. Saml. 3. R. V, 691.

⁴⁾ Om Hr. Nyboe s. K. S. 3. R. IV, 21.

fest. Fodby gamle Kirke modtog i den Anledning forskellige Gaver fra Menigheden, nemlig et nyt, smukt Pibeorgel og en Alterdug. Om Eftermiddagen samledes vi i Præstegaardshaven, hvor jeg fortalte nogle Træk af Fodby Menigheds Historie* (deriblandt ogsaa om hvorledes Menigheden i gamle Dage havde kæmpet for sin Selvstændighed).

Skjørpinge og Faardrup i V. Flakkebjerg Herred.

I det saakaldte Klemmebrev fra 1555 bestemmes: »Naar den Præst er død og afgangen, som nu haver Skjørpinge Kirke, da skal samme Kirke være Annex til Slustrup Kirke«. »Forderup Kirke skal være Annex til Sognekirken i vor Kjøbsted Skelskør, naar den Præst er død, som nu haver Forderup, eller og bliver anderledes forset. . . . Sognepræsten udi for^{ne} Skjelskør skal nyde vor^{og} Kronens Part af Tienden af Forderup Sogn, og skal der holdes en Kapellan til Forderup . . . Skolemester og Locaten [i Skjelskør] nyde Degnebolet og Degnerenten af Forderup til deres Underholdning«¹⁾.

Skjønt det saaledes var bestemt, at Skjørpinge skulde være Annex til Sludstrup, maa Beboerne af førstnævnte Sogn dog have holdt saa godt paa deres Sogns Selvstændighed, at Annexionen ikke er kommen til at træde i Kraft. Derimod blev Sludstrups annekeret til Slots-Bjergby. Angaaende Faardrup have vi fundet et Par Dokumenter, der ere betegnende for den Iver, hvormed Sognemændene her, ligesom andensteds, kæmpede for at beholde deres Præstboende iblandt sig.

1.

Til Ebbe Munck, at han med D. Peder Vinstrups Bevilling indsætter en Præst udi Forderup Sogen, ut sequitur.

Christianus 4.

Vor Gunst tilforn. Vid, at menige Sognemænd udi Forderup Sogen haver underdanigst til Os suppliceret, givendes

¹⁾ Rørdam, Danske Kirkelove I, 435—6.

tilkende, hvorledes deres Sognepræst skal for nogen kort Tid ved Døden være afgang, og Sognepræsten udi vor Købsted Skelskør¹⁾ nu vil sig tilholde forskrevne Fordrup Sogen for en Annekse efter Konning Christian den 3., vor kære Hr. Forfaders, salig og højlovlig Ihukommelses, Fundatses Lydelse, som førmelder, at Fordrup Kirke skal være Annekse til Sognekirken udi Skelskør, naar den Præst er død, som da haver Fordrup eller og bliver anderledes forseet, med mere som hannem efter samme Fundats er tillagt, og forskrevne Hr. Jacop derefter vil sig forskrevne Sogen tilholde og holde en Kapellan hos sig udi forskrevne Skelskør, som skulde drage ud til dennem og gøre Tjeneste, og selv at vil bruge Præstegaarden sig til Bedste. De ogsaa beretter at have udi den forrige Præstes Tid lagt til Præstegaarden 80 Skp. Sæd og 8 Læs Eng af Bolskifte - Jorder, efter at Præstegaarden var ringe, og de vilde have en Præst udi Byen hos dennem. Hvorfore de underdanigst ere begærendes at maatte dennem tilstedes at have en Præst udi Byen hos dennem selv. Da efterdi forskrevne Fordrup Sogen er efter forskrevne Fundats annekseret til Skelskør Kirke, saa Præsten udi forskrevne Skelskør derfor skal holde dennem en Kapellan udi forskrevne Fordrup, bede Vi dig og ville, at du med Os elskelige, hæderlig og høj-lærd Mand, D. Peder Vinstrup, Superintendent udi Sjællands Stigt, hans Bevilling og Samtykke, forordner og indsætter forskrevne Hr. Jacop en god skikkelig Person, som til forskrevne Fordrup Sogen kan være hans Kapellan og Med-tjenere, dog skal han udi forskrevne Fordrup Sogen blive boendes og nyde og beholde Præstegaarden med sin Tilliggelse og give aarligen til Præsten udi Skelskør den Afgift, som hans Formand, den forrige Præst, der af givet haver. Actum Anderscoviæ 9. Aprilis Anno 98²⁾).

¹⁾ Hr. Jacob Hansen († 1620).

²⁾ Sjællandske Tegnelser XIX, Fol. 135 b.

2.

Stormegtige høibaarne første och aldernaadigste konningh.

Wj fattige vndersaatter, eders Maytts: och cronens thienere vdj Foerderup sogn ved Skellschør boendis, giffuer eders stormectighed wnderdanigen thillkiende, att Gud aldermegtigste med suaghed haffuer hiemsøgt voris prest och sielesørgere nu paa 3 aars thid, saa hand derfor haffuer veritt foraarsagitt att bede sine omliggendis naboer thienisten vdj hans sted om søndagen och anden thid att forrette, huor vdoffuer Her Morten vdj Schiørpinge¹⁾, som nogen thid thienisten hosz osz haffuer forrettet, kand schee haffuer hosz eders May: angiffuett sin sogn at vere nogett ringe, att hand derfor voris sogn thill sin maatte bekomme, efftersom hand forgangen søndagh vdj voris kircke haffuer laditt forlyde itt ed: May: breff, som hand beretter, att voris sogn Foerderup her effter schulde ligge thill Schiørpinge sogn, och for^{ne}: Her Morten att vere voris prest.

Uanseett, eders s: her farfaders højlofflligh jhukommellsze konningh Christian den 3. naadigste haffuer funderit samme Foerderup sogn att vere annexe thill sognekirckenn vdj Schellschør, huilcken fundatz eders stormectighed anno 98 naadigste haffuer confirmerit med saadan condition, att eders May: befallningsmand paa Andtvorschoff med bispenn schall forordne och jndsette osz en schickelig och døgtig person, som hosz osz vdj sognitt schall vere boesiddendis och nyde prestegaarden med sin thilleggelsze och giffue sognepresten vdj Schellschør den aarlige affgift, som hans formend giffuet haffuer, saa effterdj sognepresten i Schiellschør Her Jacop haffuer Her Mortens søster, vill hand kand schee derfor kalde sin svoger Her Morten thill capelan j wor sogn och effter ed: May: breff, som Her Morten kand schee ved vrang beretningh haffuer forhuerffuitt, att hans sogn schulde vere for ringe thill en prest att føde, endog samme thuende sogner haffuer aff arilds thid althid huer hafft sin egenn

¹⁾ Morten Pedersen Damph.

prest och vdj begge sogner huer hafft sin gode neringh, j synderlighed Schiørpinge prest, thj hannom er Schiørpinge thiende kongens anpart thill sin egen thiende och anden rente beuilgett¹⁾, saa hand och hans formend derfor althid haffuer hafft deris gode nering och runde ophold aff samme ene sogn och der med laditt dennom thil disz nøje; thill med ochsaa er meste parten sognemendene jmod Her Morthen att eligere, som ochsaa er jmod eders May: forordningh.

Huorfor er voris vnderdanige och ydmyge begieringh, att eders May: vilde ansee eders stormectigheds forrige breff, att hosz osz vdj sognitt maatte en boesiddendis prest bliffue, som osz j synderlighed vdj døds thid kunde bethiene; thj dersom Her Morten j Schiørpinge schulde vere voris prest, och vj hannom vdj døds nød schulde søge, er att befrycte, at baade den siuge och den, presten schulde hente, thorde vndertiden vden schrifftemaall hendø och omkomme for den farlighed, der er jmellom begge sognerne om vaaren och effterhøsten offuer aalen och moratzerne, huilckett scheede neste forgangen pest med 2 mend, som vden affløszning affgick, aff den aarsage voris egen prest laa ved sengen, och Her Morten, som den thid vor aff voris prest ombeditt osz vdj sognitt att bethiene, jcke saa snart for farlighed kunde bliffue hentet. Ydmygeligen begierendis, ed: may: vilde for Christj rettfærdighed voris fattige mends salighed bethencke, att osz maatte endnu en boesiddendis prest hosz osz j sognitt beuillgis, efftersom dett osz vdj ed: May: breff, som bemelt er, thilforn er confirmerit. Vj haffuer, som vdj samme breff er jndført, preste-gaardens thillegelsze med 80 schepper seed och 8 lesz engh aff boels schiffis jorder forbedritt, och derforuden endnu presten enn opmaalt scheppe rug aff huer mand j sognitt aarligen bevillgett och forundt, paa dett voris sielesørgere

¹⁾ Dette skete 1570, medens Hans Pedersen var Præst her (s. Danske Kirkelove II, 138). Bevillingen fornyedes 1582 for Præsten Morten Madsen (Friis Edvardsen, Underretn. om Schielschiør, S. 539).

maatte vere ner ved haanden, om behoff giordis, boendis. Degnestaffmen haffuer vj ochsaa med ager och engh forbedritt, dog er osz for nogen thid voris boesiddendis degn formeent, om os jcke derfor maatte voris jord igen leueris. Vj vore gierne begierendis, att samme for^{ne} siuge prest maatte endnu bliffue ved sin sogn och thage sig en medhielpere, paa det hand j sin suaghed kunde haffue nogen hielp och ophold, effterdj han althid j leffnit och lerdøm haffuer sigh jmød osz som en rettsindig predicanter forholditt. Dersom jcke, formoder vj osz, att ed: may: jcke jgenkallder sitt forrige breff, men naadigste beuillger osz ena anden, som effter lensmandens och bispens gode thycke osz kand vere thienligh, som hosz osz kand boe och bygge; vj ville gierne thil samme prestis ophold aff voris yderste formue, paa dett vj hannom vdj sognitt kunde nyde och beholde, vdgiffue.

Forventendis aff eders May: jtt naadigh och gunstig svar her paa.

Eders May: vnderdanige och
plictige thienere,
sognemendene vdj Foerderup.

Uagtet dette Andragende blev Skjörpinge og Faardrup Sogne annekterede tilsammen ved kgl. aabent Brev af 5. Jan. 1622²⁾; men Beboerne af Faardrup opnaaede dog for saa vidt deres Ønske, som det blev bestemt, at Præsten i de to forbundne Sogne fremtidig skulde bo i Faardrup, naar den daværende Præst sammesteds afgik ved Døden (hvilket skete endnu samme Aar). Herom findes følgende Kongebrev: Ernst Normand fik Brev, Præsten i Skjörping anrørendes.

Christianus 4.

Vor Gunst tilforn. Vid, at eftersom Vi for nogen kort Tid siden naadigst haver bevilget Fordrup Sogn til Skjörping

¹⁾ Udateret Orig. i Rigsarkivet, »Indkomne Breve til Kancelliet. 1598—1620.

²⁾ Friis Edvardsen, Underretning om Schielschiør, S. 536.

Sogn at maatte annexeres, og efterdi Os elskelige Hr. Peder Hansen, fordum Guds Ords Tjener udi forskrevne Fordrup Sogn, endnu lever, haver Vi formedelst hans Alderdom og Skrøbeligheds Skyld naadigst hannem bevilget Fordrup Præstegaard sin Livstid at maatte besidde, dog at han til Os elskelige Hr. Morten i Skjörping aarligen en visse Genant af forskrevne Præstegaard skal erlægge; Thi bede vi dig og ville, at du forskrevne begge Præster imellem forhandler, at de paa begge Steder kan blive contenteret. Og naar forskr. Hr. Peder Hansen ved Døden afgaar, skal forskr. Hr. Morten i Skjörping, eller hvem efter hannem kommendes vorder, Fordrup Præstegaard besidde, og Skjörping Præstegaard siden der under dit Len for den sædvanlige Landegilde, som der af tilforn ganget haver, at lægges. Dermed etc. Andvorskov den 28 Januarii 1622¹⁾.

Lidt længere hen i samme Aarhundrede (1640—64) synes Skjörping dog at have været Hovedsognet²⁾; men senere forekommer atter Faardrup som det Sogn, der gav Pastoratet Navn, som det fremgaar af følgende Andragende fra Præsten i Skjelskør med Kancellipaategning og Erklæring fra Sjællands Biskop.

Stormægtigste højbaarne Fyrste, allernaadigste
Arve-Konning og Herre.

Eftersom formedelst sidstforledne Krigstiders store Besværigheder Menigheden udi Skelskør saaledes er forringet, og udi Middel, Næring og Bjering kommen til agters, saa mange Huse og Vaaninger ere øde, ruinerede og ubevaanede, derved da Guds Ords og Kirkens Tjeneres Indkomst og Accidentier befindes saa meget ringe, at vi maa befrygte med Tiden at geraade i stor Gælds Besværing, saasom endel vore Formænd, især den sal: Mand H: Augustinus, senest Sognepræst sammesteds, hvilken, endog han samme

¹⁾ Sjæl. Tegn. XXII, Fol. 9—10.

²⁾ Ny kh. Saml. I, 505. 507. 510. Friis Edvardsen, Underretn. om Schielschier Kløbstæd, S. 549—50.

Kald mange Aar betjente og med ingen Børn eller stor Husholdning var betyngtet, haver han sig dog stor Vidtløftighed og hans fattig Hustru udi besværlige Vilkaar efterladt.

Formedelst saadan bemeldte Kalds ringe Conditioner anleides jeg hermed at søge Eders Kongl: Mayt: og allerunderdanigst forstændige, at til forskrevne Skelskørs Kald haver af fordum højlov: Konninger været annexeret først Boeslund Kirke, som Aar 1555, efter derom herhos føjede Kongelig Brevs Copi, er kommen derfra, og i des Sted dertil igen henlagt Fordrup Kirke, hvilken og siden i lige Maade er derfra kommen, og nu tillige med Skørpinge Kirke betjenes af en Sognepræst, som nu er ved god Alder.

Efter slig Beskaffenhed tildrives jeg af stor Fornødenhed Eders Kongl. Mayt: med allerunderdanigst Bøn at anmode, at Eders K: Mayt: allernaadigst vilde bevilge og anordne, at bemeldte tvende smaa Sogner, Fordrup og Skørpinge, efter den der nu værende Sognepræstes dødelig Afgang maatte til Skelskør Kald annexeres, dermed Ordets Tjenere sammesteds kunde gelange til nødtørftig Ophold uden Gælds Besværing. Jeg og mine Efterkommere skulle derimod selv og ved en dygtig Capellan saaledes Embedet næst Guds naadige Hjælp forsyne, saa Menighederne med al Flid og opbyggeligen skal vorde betjent.

Saadan Eders Kongl: M:s allernaadigste Bevilling og milde Disposition til Guds Ords Tjeneres tarvelige og fornøden Ophold vil Gud den allermægtigste med timelig og evig Velsignelse belønne. Udi samme naadige Guds trygge Beskærmelse til et langvarigt lyksaligt Regiment være Eders Kongl: Mayt: og des ganske Kongel: Arvehus allertroiligst inderligen ønsket (osv.). København den 12. Martii Anno 1672.

Jens Lauritzen Nygaard.

Herom behøves Bispens allerunderdanigste Erklæring til videre Hans Kongl: Maj: allernaadigste Resolution.

D. Schult.

Herpaa er denne min allerunderdanigste Erklæring, at anlangende Skelskør Præstekalds Indkomst haver jeg af

Provstens og tvende Præsters der i Herredet deres skriftlige Underretning erfaret, at den aarligen kan strække sig ungefær til 130 Tønder Hartkorn med Præstegaardens Avling derudi beregnet, item 20 Lam, 12 Gæs, Præstepenge og Offerpenge de tre Højtider 94 slette Daler, foruden uvisse Accidentia, som formedelst Borgerskabets ringe Tilstand ej skal være af synderlig Importance. At Forderup Sogn og tilforne haver været annexeret til Skelskør i Steden for Boeslunde Sogn, som dertil i førige Tider haver været tilagd, det befinder jeg af højlovlig Ihukømm: Kong Christian den Tredies Brev, dat: København den 9. Maii A: 1555, som heri Stifts-Kisten forvares, hvor udi og samme Forderup Sogns Kongetiende tillægges Sognepræsten i Skelskør og hannem endnu følger. Indstilles derfor i al Underdanighed til Hans Kongl: Mayt:, min allernaadigste Herre og Konge, herudi efter egen allernaad: Vilje og Behag at disponere, forblivende stedse (osv.).

J. Wandal.

Resultatet blev, at Skjelskør-Præstens Andragende »efter Geh.-Raad Griffenfeldts Ordre« bevilgedes ved kgl. aabent Brev af 9. Sept. 1672¹⁾, og fra 1676, da Sognepræsten i Faardrup og Skjørpinge døde, var Pastoratet et Underbrug under Skjelskør Sognekald og betjentes af »en ordentlig Kapellan paa billige Konditioner«, som Præsten Peter Friis Edvardsen, Skjelskørs Præst og Historieskriver, siger. Denne Tilstand varede i henved 90 Aar, indtil et kgl. Reskript af 20. Dec. 1765 bestemte, at Skjørpinge og Faardrup atter skulde være et selvstændigt Sognekald.

Magleby og Holtug i Stevn's Herred.

Til Exempel paa, hvorledes Adelen søgte at gjøre sig Fordel paa Præstekaldenes Bekostning, kan følgende Konge-

¹⁾ Sjæl. Registre (jfr. Friis Edvardsen, S. 315). Bemærkningen om, at Brevet udstedtes efter Griffenfeldts Ordre, findes tilført Udkastet i Rigsarkivet (Indlæg til Reskr. ⁹/₉ 1672). Man kunde fristes til at tænke, at Griffenfeld er bleven honoreret for at tilstede denne Ophobning af Sogne.

breve hidsættes. Det er ingenlunde af de værste Prøver, der haves paa Adelspersoners Begjærlighed efter Jord, hvortil de ingen lovlig Adkomst havde.

Arrildtt Huittfeldt fick breff Her Jens Jenszen, sogneprest till Maglebykircke wdj Steffns herrit, anrørrenndis, vt sequitur.

Christianus 4.

Wor synderlig gunst thillforn. Wider, efftherszom thenne breffuiszer, hederlig och wellerdt mandtt Her Jens Jenszen¹⁾, sogneprest thill Maglebye kircke wdj Sthefns herritt her wdj wortt landt Siellandt, wnderdanigst till osz haffuer supplicerit och tilkiende giffuitt, huorledis hannom aff osz elsch: frue Elszebe Suab thill Giorsløff, affgangne Fitzsens Julls efftherleffuersche, schall giørris nogen forhindring och forfang paa nogen thesz schouff och eiendomme, som till hans preste gaardt er liggendis, tha efftherdj wy for nogen tidt siden forleden wdj samme sag haffuer laditt wor obne befalling thill nogen worre guode mendt wdgangen, och the then leglighedt schulle grandsche och forfarre, efftherszom samme wor befalling widerre formelder och wduiszer, bede wy eder och wille, atj giørre anfordring, att for:^{ne} wor befalling medt thet første maa fullgiørris, och nar samme sag bliffuer foretagitt, attj thaa paa wore wegne haffuer grandgiffuelig och flittig indszehende medt, att for:^{ne} Her Jens Jenszen paa for:^{ne} hans preste gaardt schouff och eiendomme icke wdj nogen maade scher for kortt, meden therudinden maa wederfaris, huis christeliggt och rett er. Ter met etc. Actum Haffniæ 27. Julij anno 1595.

Till Christiann Holck Her Annders Hanszen j Maglebye anrørrenndis, vt sequitur.

Christianus 4.

Vor synderlig gunst thillforn. Wider, att som osz elsch:^e frue Elszebe Swaue till Giorsløff er nu siste forleden

¹⁾ Kaldes hos Wiberg II, 368 urigtig Hans Hansen.

herredag tilldømt att vdlegge Her Annders Hansen vdj Maglebye skiell och fylliste for hans anpartt vdj en eigen-dom, kaldis Skiepelundt, som hun for ett enmercke haffuer indhegnet, och j nu vnderdanigst er wor befalling begierendis att werre der hosz offueruerendis, nar samme vdleg schall skie, att presten kunde skie niøgachtig skiell och fylliste, och presten lader nu vnderdanigst giffue tilkiende, att hun kortt forleden haffuer ladet hannom tilbiude att wille vdlegge hannom ett stöcke eng for samme hans anpartt, och formener sig ther medt icke nochsom att kandt schie wedeleg for huis handt j saa maade haffuer mist fran prestegarden, tha bede wy eder och wille, attj forfarer lejligheden, om for:^{ae} stöcke eng, hun j saa maade will hannom vdlegge, kandt schie hannom der medt nochsom fylliste, eller huor widt hannom widere bør at vdleggis, och eder siden derom emodt osz erklerer, at wy der effther kunde osz wide att forholde. Ter met etc. Haffniæ 1. Augustj anno 1598.

Den her nævnte Præst er Forfatter af følgende Lig-tale over en adelig Kvinde af hans Sogn:

Den trøstrige Evangeliske Historie, om den hellige og gaffmilde Matronis Tabithæ Christelige Leffnet, Siug-dom, Død oc Opueckelse. Vdi ærl. oc welb. Salig Fru Anna Rosencrantzis til Søeholm, salig oc welb. Frantz Randtzowis til Rantzow effterladendis Huszfrues Liigs Begræffuelse i Magleby Kircke den 2. Novemb. Aar 1618. I Predicken fremsat aff A. H. M. G. O. W. T.¹⁾, der samme-steds. Kbh. 1621. 8vo. Tilegnet den afdødes Børn og Svigerbørn (dat. Magleby 23. Apr. 1619. Anders Hanssøn).

¹⁾ D. e. Anders Hanssøn Magleby, Guds Ords uværdige Tjener. I Worms Lex. over lærde Mænd findes Skriftet anført to Gange, I, 29 og 503, første Gang under det urigtige Forfatternavn Johannes Andreæ. Anders Hansen opnaaede en overordentlig høj Alder (94 Aar) og underskrev endnu 1661 som Præst i Magleby og Provst i Stevns Herred Souverænitetssakten (Aarsberetn. fra det kgl. Geh. Arkiv, II, 130).